

HÖGSTA DOMSTOLENS BESLUT

Mål nr

meddelat i Stockholm den 14 mars 2005

Ö 2472-04

KLAGANDE

1. EVP
2. JS

MOTPART

Domstolsverket, 551 81 JÖNKÖPING

SAKEN

Ersättning till offentlig försvarare

ÖVERKLAGAT AVGÖRANDE

Hovrätten över Skåne och Blekinge, avd. 1, beslut i dom den 4 maj 2004 i mål
B 719-03

HÖGSTA DOMSTOLENS AVGÖRANDE

Högsta domstolen avslår överklagandet.

YRKANDEN I HÖGSTA DOMSTOLEN

EVP och JS har yrkat att Högsta domstolen skall tillerkänna dem ersättning av allmänna medel med 3.750 kr respektive 10.815 kr för biträde åt UB i hovrätten.

Domstolsverket har bestritt ändring.

SKÄL

Målet i Högsta domstolen gäller bestämmande av ersättning av allmänna medel enligt 21 kap. 10 § rättegångsbalken då en offentlig försvarare med tillämpning av 21 kap. 6 § andra stycket rättegångsbalken satt annan i sitt ställe (substitution).

Uppdraget att vara offentlig försvarare är av personlig natur. Byte av offentlig försvarare får ske endast när det föreligger giltigt skäl (jfr 21 kap. 6 § första stycket rättegångsbalken). Vid bedömandet av om skäl för byte föreligger kan en omständighet att beakta vara att den offentlige försvararen är förhindrad att närvara vid huvudförhandling i målet (jfr Fitger, Rättegångsbalken, s. 21:27).

Om ett tillfälligt förhinder uppkommer för den förordnade försvararen kan denne med rättens medgivande sätta annan i sitt ställe. Rättens medgivande till substitution kan ges såväl i samband med förordnandet som senare medan uppdraget pågår (se Gärde, Nya Rättegångsbalken, 1949, s. 269). Ofta uppkommer frågan om substitution inför ett huvudförhandlingstillfälle då den förordnade försvararen är förhindrad att närvara. En orsak till att substitution kommer till stånd kan då vara att försvararen vill tillmötesgå domstolens önskemål om att huvudförhandlingen skall äga rum en viss tidpunkt.

Domstolsverket har med stöd av bemyndigande i 21 kap. 10 § tredje stycket rättegångsbalken och 2 § förordningen (1997:406) om offentlig försvarare m. m. fastställt taxa som skall gälla vid bestämmande av ersättning till offentlig försvarare i vissa fall (se numera DVFS 2004:3). Taxan gäller för brottmål med en tilltalad och en offentlig försvarare. Den är tillämplig i hovrätt när den tilltalade i hovrätten biträds av samma försvarare som i tingsrätten. Det anges inte uttryckligen huruvida taxan är tillämplig när substitution skett.

Den som med stöd av 21 kap. 6 § andra stycket rättegångsbalken sätter annan i sitt ställe upphör inte att vara offentlig försvarare för den tilltalade. Bedömningen av om taxan är tillämplig bör därför ske med utgångspunkt i att det vid substitution finns endast en offentlig försvarare i målet och, vid substitution i hovrätten, att den tilltalade i hovrätten biträds av samma försvarare som i tingsrätten. Det nu sagda leder till slutsatsen att brottmålstaxan skall tillämpas även i det fall substitution förekommit, om förutsättningarna för taxans tillämpning i övrigt är uppfyllda.

Enligt taxan får de däri angivna ersättningsbeloppen överskridas om målet krävt avsevärt mer arbete än normalt. Denna föreskrift tar främst sikte på målets beskaffenhet, och den omständigheten att försvararen satt annan i sitt ställe bör inte ensam kunna medföra att taxan får överskridas.

För det fall att den offentlige försvararen och den som anlitas som substitut begär att ersättningen skall fördelas mellan dem efter viss fördelningsgrund bör hinder mot att detta sker inte anses föreligga (jfr Gärde, a. a., s. 273). Detta innebär emellertid inte att substitutet har en självständig rätt till ersättning av allmänna medel enligt 21 kap. 10 § rättegångsbalken. Fördelningen får inte heller inverka på den totala ersättningens storlek.

Ersättningen skall mot bakgrund av det anförda i förevarande fall bestämmas med tillämpning av brottmålstaxan. Målet kan inte anses ha varit av sådan beskaffenhet att det krävt avsevärt mer arbete än normalt varför det saknas skäl att överskrida taxebeloppet. Något yrkande om att fördelning av taxebeloppet skall ske i det fall taxan anses tillämplig har inte framställts i målet. Ersättningen skall därför som hovrätten funnit tillerkännas den offentlige försvararen.

I avgörandet har deltagit: justitieråden Lennander, Victor, Dahllöf, Nyström och Virdesten (referent, skiljaktig)
Föredragande revisionssekreterare: Wartin

HÖGSTA DOMSTOLEN

Avd. 2

PROTOKOLL

2005-02-09

Föredragning

i Stockholm

Aktbil. nr

Mål nr Ö 2472-04

NÄRVARANDE

Lennander, Victor, Dahllöf, Nyström och Virdesten

JUSTITIERÅD

(referent)

FÖREDRAGANDE

Wartin

REVISIONSSEKRETERARE

TILLIKA

PROTOKOLLFÖRARE

PARTER

KLAGANDE

1. EVP

2. JS

MOTPART

Domstolsverket, 551 81 JÖNKÖPING

SAKEN

Ersättning till offentlig försvarare

**ÖVERKLAGADE
AVGÖRANDET**

Hovrätten över Skåne och Blekinge, avd. 1, beslut
i dom den 4 maj 2004 i mål B 719-03

Målet föredras.

Föredraganden avger betänkande (aktbil).

Högsta domstolen fattar slutligt beslut (aktbil).

Referenten, justitierådet Virdesten är skiljaktig och gillar betänkandet.

Anne Wartin

Uppvisat och lämnat för expediering 2005-02-

Gertrud Lennander

HÖGSTA DOMSTOLEN**BETÄNKANDE**

i mål nr Ö 2472-04

Aktbil.

Föredragande:

Anne Wartin

Jag föreslår att Högsta domstolen meddelar följande beslut.

HÖGSTA DOMSTOLENS AVGÖRANDE

Med ändring av hovrättens beslut tillerkänner Högsta domstolen EVP och JS ersättning av allmänna medel med tretusensjuhundrafemtio (3.750) kr för arbete respektive tiotusenåttahundrafemton (10.815) kr, varav 6.875 kr för arbete, 3.450 kr för tidsspillan och 490 kr för utlägg. Denna kostnad skall stanna på staten. I ersättningen ingår mervärdesskatt med 750 kr respektive 2.163 kr.

SKÄL

Den omständigheten att en offentlig försvarare anmäler hinder att närvara vid en huvudförhandling på grund av en samtida huvudförhandling i annat mål är förhållandevis vanligt förekommande vid domstolarna och kan leda till såväl praktiska problem som merkostnader. Många advokater arbetar regelmässigt med flera uppdrag som offentlig försvarare samtidigt och inte sällan med klienter som är frihetsberövade eller under 18 år. I sådana mål är det enligt lag föreskrivet vissa tidsfrister för huvudförhandling. Det är därför inte ovanligt att huvudförhand-

lingar i dessa mål måste ta dagar eller tidpunkter i anspråk som försvararen redan avsatt för andra mål.

Om en offentlig försvarare anmäler förhinder att närvara vid en tidigare utsatt huvudförhandling uppkommer för domstolen fråga om en annan försvarare kan träda in eller om förhandlingen skall skjutas upp. Vid valet måste hänsyn tas dels till den tilltalades behov av biträde av sin försvarare, dels till domstolens arbetsförhållanden och intresset av att målet avgörs utan onödigt dröjsmål (se Fitger, Rättegångsbalken I, s. 21:27). Oavsett om huvudförhandlingen skjuts upp eller försvararen ersätts av annan uppkommer som regel merkostnader.

Av 21 kap. 6 § rättegångsbalken framgår att byte av försvarare får ske om det finns giltiga skäl. Enligt andra stycket i samma lagrum får en offentlig försvarare även sätta annan i sitt ställe om rätten medger det (substitution).

Vid bedömningen av frågan om det föreligger giltiga skäl för försvararen att överlämna uppdraget till annan måste hänsyn tas till varför denne valt att omdisponera sin tid, vilka ansträngningar som vidtagits för att undvika två engagemang vid samma tidpunkt och om det andra uppdraget avser mål där någon hålls häktad eller mål där det i lag är föreskrivet att de tidsfrister som gäller för häktad skall tillämpas. Det ankommer på den offentlige försvararen att visa att det föreligger skäl för begäran att överlämna uppdraget till annan.

Även för rättshjälpsbiträden finns möjlighet till byte eller att sätta annan i sitt ställe (se 26 § rättshjälpslagen [1996:1619]). Den sistnämnda möjligheten är avsedd att användas vid kortare förhinder medan byte av biträde skall ske om det är fråga om ett långvarigt eller permanent hinder (se Renfors m.fl., Rättshjälpslagen och annan lagstiftning om rättsligt bistånd, En kommentar, 1998, s. 112). Skill-

naden mellan byte och substitution när det gäller offentlig försvarare bör bedömas på samma sätt.

Har flera personer anlitats som försvarare, oavsett om det skett pga. byte eller substitution, och ersättning begärs av samtliga, bör den fördelas mellan försvararna (jfr Fitger, a.a., s. 21:52). Fråga är då om ersättningen till försvararen eller försvararna skall bestämmas med tillämpning av den av Domstolsverket fastställda brottmålstaxan för offentliga försvarare i tingsrätt och hovrätt.

Enligt 1 § i verkets nämnda föreskrifter är taxan tillämplig i hovrätten när den tilltalade biträds av samma försvarare som i tingsrätten. Det framgår alltså redan av ordalydelsen att taxan inte omfattar mål där försvararbyte eller substitution har skett i hovrätten.

I förevarande mål har EVP och JS anfört att en huvudförhandling som skulle pågå under flera dagar med häktade ungdomar utgjorde hinder för EVP att närvara vid huvudförhandlingen i förevarande mål.

I en situation när den offentlige försvararens nya engagemang avser mål där någon hålls häktad kan det, som ovan anförts, vara svårt att anpassa tidpunkten för huvudförhandlingen i ett sådant mål till försvararens tidigare engagemang, på grund av de korta frister för huvudförhandling som gäller. Ännu svårare är det när huvudförhandlingen i målet, som i detta fall, engagerar flera försvarare. Det förelåg således skäl att medge att EVP satte JS i sitt ställe. Genom att medverka till att uppdraget överlämnades till JS har EVP agerat så att merkostnaderna har stannat på en förhållandevis låg nivå. Med hänsyn härtill och mot bakgrund av anförda skäl för anmält hinder saknas anledning att låta EVP stå för hela eller delar av merkostnaden. De begärda ersättningarna får anses skäliga. EVP och JS skall således tillerkännas ersättning i enlighet med sina yrkanden i hovrätten.